

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 203 — Субота, 19 новембар 1955

Повратак и борба с двојником

25

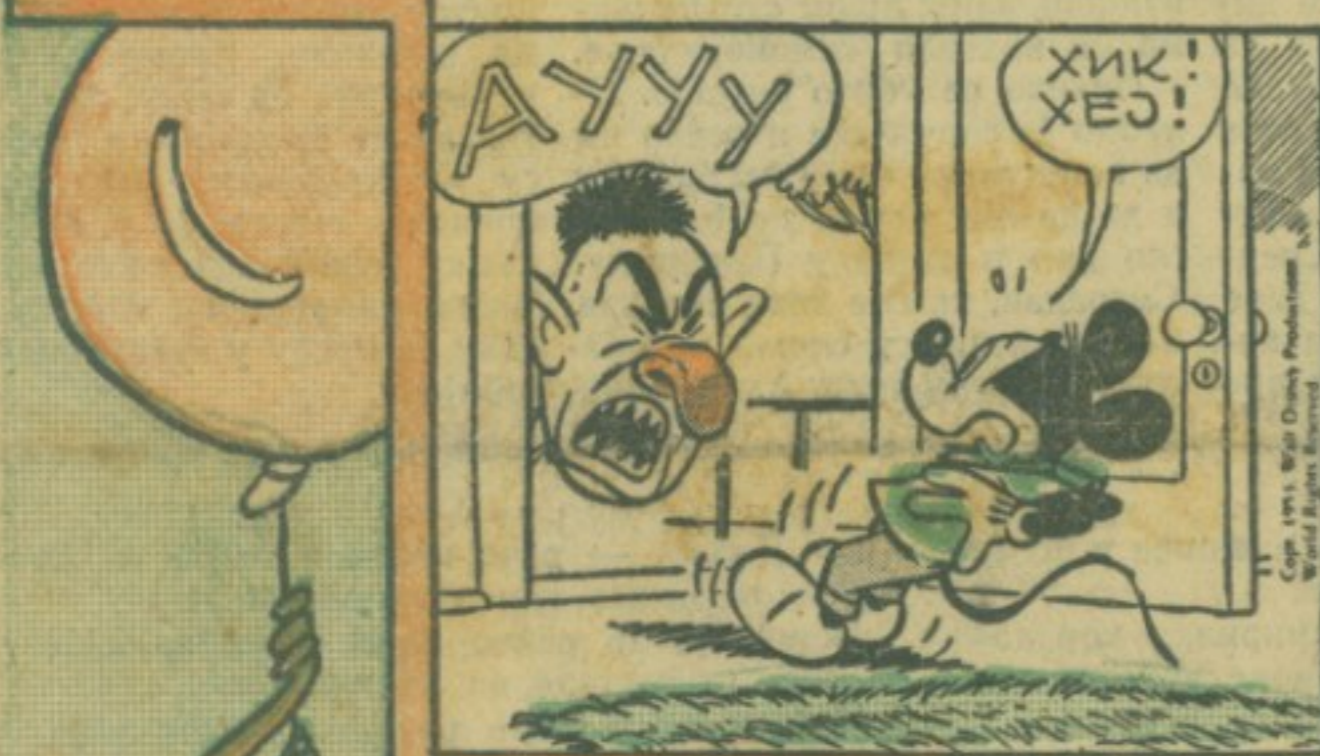
ХМ... ПИЈ
ВОДУ У МА-
ЛИМ ГУТЛА-
ЦИМА...
УТОПЛИ СЕ...
И...

И ЈАВИ МИ
АКО ТО
ПОМАЖЕ...

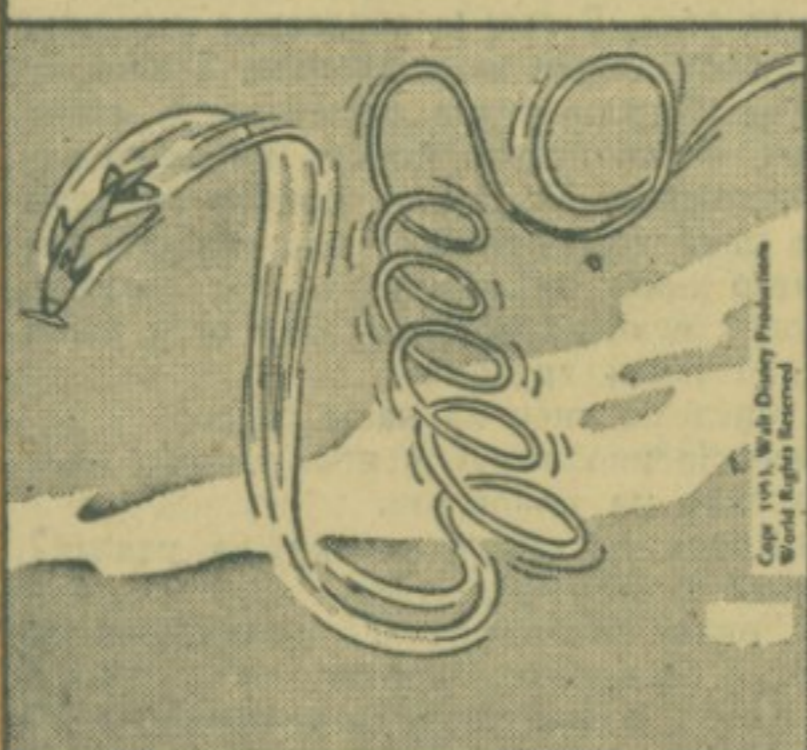
ШТУЦАЊЕ
ПРЕСТАНЕ!

УПЛАШИО
МЕ ЈЕСИ...
ХИК... АЛИ
ХИК...!

ПРЕСТАЊЕ
ДА МИ ПОМА-
ЖЕТЕ!
ХИК!

ПАРЕ ИЛИ
ЖИВОТ!

У МРАЧНО ДОБА...

Било је то у доба калници. Инвалиди из ранијих похода на Блиски Исток пожури крстали с Петром Пустињом, Танкредом, Ричардом Лављим Срцем и Фридрихом Барбаросом на далеку пут, у Палестину, са кога се већина од њих никад није вратила. Историчари су те походе назвали крсташким ратовима. У току 116 година било их је четири, мада су за све то време људи стално одлазили да ослободе „свети гроб“.

У крсташким походима, као што је познато, учествовали су ратници различитих моралних вредности и амбиција. Пре свега, папе су хтеле да крсташким ратовима оснаже своју световну моћ, владари да прошире власт, пљачкаши да дозе у мутном. Презадужени су гледали да умакну пове рицима, трговци да упознају пут за Персију, студенти да нађу изговор за одлагање школовања. Војсковође су желеле да се прославе, гладни да се нахране, а кметови да се ослободе везаности за земљу и тешког рада, док је један део непосвећеног пука веровао да ће се наћи у обетованој земљи.

Но, у то мрачно доба немир за крсташењем није био захватно само одрасле, већ и децу. Месеца маја 1212 године, дванаестогодишњи пастир Етјен кренуо је из свога места Клоа за Сен-Дени, а одатле је хтео да пође на „свети гроб“. Али, он није пошао сам. Њега је пратило много деце из области Клоа.

Мали Етјен био је одличан говорник. Његови успеси при сакупљању присталица за ову авантуру брзо су се рашчули, тако да су јата деце похрлила са свих страна Француске.

Да би поход у потпуности добио „свети“ карактер, придружили су му се и свеште-

У једанаестом и дванаестом веку почео је низ ратних похода из Европе на Блиски Исток. У историји ти походи познати су под именом крсташки ратови. У то доба у Европу су први пут донесени: лимун, шафран, пиринач, шећер од трске и слична роба. Све у робу углавном су довозили, на својим лађама, италијански трговци, који су тежили да се проборију на азиске пијаве, па су због тога знатно потпомогали крсташке походе. Формални циљ крсташких ратова био је: ослобођење „светих места“ од Јарма неверника. Уствари, крсташки ратови били су војно-колонијални походи тадашње европске владајуће класе: феудалца и цркве. Они су трајали од 1096 до 1270 године, а било је и извесних прекида. У то мрачно доба народе западне Европе снајали су свакодневне невоље, које су добиле и један ужасан облик: такзване лечје крсташке ратове. Огњени сујеверја и заблуда пламсаоли су широм Европе. Пале и његови следбеници деловали су на неки народ и распривалили све ту заосталост. По целој Европи тада је била раширена бесмислена идеја да су само безгрешни деца у стању да неким чудом учине оно што одрасли нису могли. Наиме, крсташки и њихове вође, истакнути и прослављени ратници, цареви и краљеве, страшно су се међу собом гложили, па су доживљавали и неуспехе. Осим тога, утржени арапски народ почео је да се уједињује и да им задаје ударце. У овом злуклу видеће се страшна слика о судбини деце у једном таквом походу.

љег путовања и вратило се кућама. Доцније, на стрмим планинским дитицама дошло је до праве катастрофе. Деца су падала од умора, глади и болести. Иако је то било усред лета, мећава је захватила већ раније десетковану колону. То је био прави тренутак за лажну браћу, за пљачкаше, да се баце на своје жртве. Да би зло било веће, варварска племена која су опустошила Рим острвца су се на децу-путнике и Никола, без свог оца који је о-

стао у Келну, изгубио је над њима сваку власт. И поред свих недаћа, око 7.000 деце извукло се из алпских кванца и спустило у равнину Пијемонта. Може нам данас изгледати невероватно да је толико деце ипак савладало низ тешкоћа и препрека. Али, ваља знати да су у то доба незнања и мрака деца била знатно снажнија но данас. У Средњем веку смртност мале деце била је веома велика. Сва нежна створења умирала су пре-

навршетка једне године. Она која би преживела шесту годину била су толико здрава да су могла живети под тешким условима, у којима данашње осредње развијено дете не би могло опстати. Међутим, млади крсташки су у Пијемонту доживели горко разочарање. Незадовољни Отоновим држањем према папи, италијански властодршци одбили су да их пусте у Пијемонт. Штавише, племићи су многе од њих заробили. Па ипак, једног лепог дана, изнурена и десеткована децја војска угледала је с врха једног брда много жељени град Бенову и плаву воду Средоземног Мора. У суботу, 25 августа 1212 године путници су стигли пред капије Бенове, која се у то време налазила у пуном процвату.

После свечаног заседања, сенат је дозволио да деца уђу у град и да се неколико дана одморе и припреме за даље путовање. После пребивних 110 километара, млади путници су изгледали као да су из шуме изишли, али с друге стране њима се вратило самопоуздање. Никола се убрзо снашао. Окупно је сапутнике и рекао им да ће се сутра море растворити и да ће они пешке прећи морско дно и стићи у Палестину. Сутрадан, чим је зора сванула, ходочасници су сншли на обалу очекујући чудо. Али, на њи-

хову жалост, таласи нису престајали да ударају о хридице, не дајући ни трунке наде да ће њихова молба бити уследишена. Најзад, и они најзатуцанији су схватили да је цео подухват пропао. Многи племићки синови пожурили су да затраже заштиту у домовима њеновске властеле, док су се други запошљавали. Трећи стиглоше до Рима и затражише помоћ од Иноћентија III, али их он одби.

Повратак је био још мучнији, јер они који су их при одласку помагали, сад су одбијали да им пруже ма какву помоћ. А кад је на крају шацнила бедне и измучене деце стигла у Келн, настала је узбуна због неуспеха. Трбало је пронаћи кривца за смрт хиљаде дечака и девојчица. Он је убрзо „наћен“. То је био Николин отац. Пошто је проглашен за злочинца, обешен је о дрво.

А шта је било са Етјеном, који је у пратњи 30.000 младих Француза пошао из Сен-Денија баш кад је Немац Никола уз толике жртве савладао Алпе? Млади пастир кретао се на челу своје колоне, али не пешке, већ у колима, седећи на скупоценим тепицима. Успут се водила права борба међу његовим присталицама да би се догодили бар једне „свете“ Етјенове власи или коначна с његовог сељачког одећа. По врштини, поворка је стигла у Марсеј и, као Немци у Бенови, чекала да се пред њом раствори море. Међутим, чудо се ни овде није догодило, па деца одлучише да се врате кућама. На њихову несрећу, два трговца љубазно им ставише на располагање своје бродове. Од оног дана кад су се навезли на море о њима се није ништа чуло пуних осамнаест година. Тек тада се вратио у Француску један стари свештеник који је пратио ову експедицију и испричао шта се са ходочасницима догодило. Према његовим речима, две од седам лађа претрпеле су бродолом и путници су се подавили. Пет других бродова стигло је у Африку, где су деца продата као робље. Малишани-крсташки који су одбили да пређу у ислам били су побијени.

Како постају КОРАЛНА ОСТРВА

Иако су сва ова бића ишчезла, наместо њих појавили су се њихови унуци и прауници, а они су изгледали, разуме се, исто као њихови преци и понашали се баш као и они, тако да се у шуми алги није могла опазити никаква промена. Али, онде где је дете корала почело да гради своје острво изгледало је сада друкчије. Ту је било безброј коралних стабала, а непрестано су израстала нова. Миллиони малишана корала пливали су свуд наоколу, али кад би дошло време они су се припијали уз своје родитеље и претке. Миллиони животињина помрли су и у многим коралним стаблима није више било ниједне живе, али су све оне тврде кречне гране биле ту, на истом месту где су животиње седеле.

Бесни таласи без престанка су ударили и ломили мртва стабла корала, па их бацали једна преко друге. Мало помало, настајао је од свега тога велики и јак кречњачки гребен, који се непрестано повећавао, јер су се све нови и нови корали придруживали старим.

Једног дана они су допрли до саме површине. — Ето, најзад имамо острво! — узвикнуше радосно. — О да је то доживео наш чукундед!

Али, они су се сувине рано обрадовали. Наиме, кад су хтели да се dignu изнад површине, видели су да им је то немогућно. Животињине нису могле да издрже бљештаву сунчеву светлост, па су морале да се врате у пријатни полумрак воде. Били су ван себе од очајања. — Сад ћемо вам ми помоћи! — рекоше им таласи.

У то доба догоди се да је Земља била нарочито рђаво расподожена. Месец ју је непрестано задеркивао, а била је љута и на једну звезду репатну, која се распрела пре но што јој је испричала све о свом чудесном путовању. Кад се Земља тих дана погледала, она је наједном опазила на

свом огромном трбуху неки чворич који досад није никад видела.

— Дођавола, шта је то? — викну љути-то Земља.

Уствари, то је било оно ново корално острво. Земља је била страшно озлојеђена кад је сазнала како је ово острво постало, па је почела да виче:

— Доста ми је што ме Месец исмејава, него сад, ето, и некакав бедни коралчић хоће да мења мој лик! Како је то само дрзак створ! Али, неће бити како је он напустио!

У том часу земљино тле спусти се баш онде где је било корално острво. Није тешко замислити каква је ужас спопао корале. Острва је нестало у мору, а галег који се на њему био наставио одлетео је престашено крештећи. Коралне стене срушиле су се стрмоглавце и разбиле у комаде. Рибе, ракови и корњаче разбежали

су се што су брже могли, а лишће у шуми алги дрхтало је од страха.

Кад се вода поново смирила, коралне животињине шаптале су једне другима: — Не смејмо заборавити на острво!

И оне почеше неуморно и стрпљиво изнова да раде. Време је пролазило и корали су се опет нашли на површини. Таласи су и даље бацали силне раскомадане стене на врх, па се острво поново појавило изнад површине. То Земљу поново разљути и она опет спусти морско дно, сад још више него први пут. Али, то није сломило дух ових великих немара. Они су и даље шаптали један другоме:

— Мислимо увек на наше острво!

Време је пролазило и ново острво опет се указало на површини.

— Докле ви мислите тако да радите? — упита их Земља љутице.

— Докле? Докле год нас не оставиш на миру! — одговорше корали.

— Е, кад је тако онда се ја предајем, — рече Земља, јер је видела да би јој труд био узалудан.

Ново острво остало је онде где је и било. Корали су непрестано и даље градили, а таласи бацали све више стена на површину, те је острво било све веће и веће. Једног дана, пред острвом се појави неко велико округло створење смеђе боје, доплови до самог коралног гребена и закуца.

— Ко је то? — запиташе корали из воде.

— Ја сам, — довикну им непознато биће. — Кокосов орах.

— Никад за тебе нисмо чули, — рекоше корали.

— Како! Нисте чули за мене, који сам чувен у целом свету. Ја сам саградио многа острва која можете наћи у светским картама и о којима се и у школи учи. О мени су и песме спеване.

— Све то може да буде, — рекоше корали — али ми ништа не знамо о томе. И ми смо саградили једно острво, па се због тога не хвалимо.

Кокосов орах је био запрепаћен.

— О, колико је велико незнање на овом свету! Али, доврља, имате ли бар мало земље да бих могао да спустим своје корење и да се једног дана претворим у дивно стабло, у палму.

— Е, — прошапуташе корали — ти си, лакле, палма! Што то одмах ниси рекао? После тога корали га замолише да се мало прочета морском пучином, па да поново дође код њих, јер ће они учинити све што буду могли да нађу довољно земље у којој би он могао да расте.

— Добро, — рече кокосов орах. — Ја ћу за то време тумарати по мору.

Пошто је то рекао, орах отплива даље и зачас га нестале на пучини.

Корали су и даље радили. Једног дана они замолише морске таласе да избаце на острво сваку алгу, мртву рибу или мртву морску звезду на коју успут наиђу. Таласи су им испунили жељу и бацали су на острво све што су корали желели. Све то што су таласи избацили дежало је и прижило се на жарком сунцу, иструлило и најзад се претворило у земљу. Морске птице су долазиле у јатима, па је и љубрива било доста. У тој земљи нашла се и коштица трешње, коју је сигурно донела нека птица. Коштица је проклијала, пусти-ла корен и развила се у дивну воћку. Једног дана доплови неко велико и шуље стабло. Таласи га избацише на острво и кад је оно иструлило из њега испале се мење разних трава, па се убрзо цело острво зазеленело. У том стаблу живела су и два гуштера, који су убрзо добили децу. Они су били задовољни, јер су увидели да је острво врло пријатно за становање.

Време је пролазило. Једног дана поново се појави кокосов орах.

— Избаците ме на острво! — рече он таласима.

Таласи су га посудушали и избацили на острво. Орах је проклијао и развио се у дивно стабло, које је давало плодове. Нови ораси падали су наоколо, па је ускоро на острву била читава шумица кокосових палми. Птице су свиле гнезда на гранама, па се убрзо на острву појавише цвеће, пчеле и лептири. Најзад је једног дана доједру на свом чамцу и неки човек. Био је то бродоломник, чија је лађа страдала, а он се докопао овог чамца и дуго лутао морем. Чим је угледао острво, снажно је завеслао и допловио до њега. Био је веома гладан и жедан, па се одмах најео кокосових ораха и острга. Затим је и он, као раније гуштери, осетно да је ово острво пријатно за становање, па је саградио кућицу, у којој је намеравао да станује док не наиђе нека лађа која ће га одвести натраг у домовину.

Док се све ово у току многих година догађало изнад површине мора, вредни корали, доле под водом, непрестано су и даље радили, јер су желели да им острво постане још веће. Они и данас марљиво раде, не заборављајући завет свог далеког претка. Понеко га се и сети, па каже:

— Ах, кад би се ово могао да види наш чукундед, који је некад толико сањао о оваквом острву!

(Крај)

СТЕПЦИ

Значајну културно-историску појаву у западним деловима Балканског Полуострва претстављају такозвани степци, средњовековна гробља с великим каменим надгробним споменицима карактеристичних облика. Највише их има у Босни и Херцеговини, али се налазе и у западној Србији, северној и западној Црној Гори, у средишњој и јужној Далмацији. Као највеће некрополе сматрају се: Олово, Радимље, Столац, Лудмер и Љубушки.

По свом облику, степци се могу поделити у три групе: плоче, сандуци и саркофази. Битних разлика између плоче и сандука нема, сем у димензијама. То су обично правоугаони каменни блокови, често доста грубо обрађени, украшени најчешће геометриским орнаментима: кружницама, завојима или крстовима. На њима се, додуше ретко, могу наћи и разне фигуралне претставе. Далеко више од ових, степци у облику саркофага одавно привлаче пажњу научника и страних путника.

Међу овом врстом степака нарочито су значајни они који имају облик куће. Карактеристично је да у планинским

и шумовитим областима они подражавају куће од облика с косим испуштима крова, што је одлика станишта ових крајева. На њима се нарочито истиче висок и стрм кров, који је главна заштита од великих снегова. На степцима је то нарочито наглашено. У јужним крајевима, пак, ови степци потсећају на тамошње камене куће са аркадама које пружају заклон од врелих сунчевих зрака.

Полударност степака с кућом стоји у тесној вези с веровањем у загробни живот: у потребе покојника да једе, пије, да има стан. Схватање о гробу као кући покојника води порекло још од давних времена и није, уствари, никад прекинуто. Да је та традиција живела и код нас у Средњем веку доказује, сем облика степака, и натпис на степку Милутина Маројевића из Царевца, код Гламоча, који почиње речима: „Се кућа Милутина Маројевића и његове жене Владисаве...“

Степци у облику саркофага и куће обично су врло раскошно украшени. Поред геометриских шара, на њима се налазе ликови покојника и сцене из његовог живота. Често је приказано и покојничко оружје: мач, лук, штит, а ређе и његов грб.

Иако се не може тачно рећи кад су се степци први пут појавили код нас, може се бар приближно одредити почетна временска граница појављивања досад откривених степака с натписом. Ниједна откривена некропола не би се могла са сигурношћу ставити ниже од XIV века. Еwentуално, временска граница би се могла померити на половину XIII века.

Међутим, степци се нису појавили као нешто сасвим ново и непознато нашим народима. У старој постобјини наши преци су покривали гробове покојника дрвеним кућицама и тај обичај пренели су и у нову средину. Обиље дрвета у овим крајевима омогућило је наставаљање традиције, све док се није осетила потреба да се дрво замени каменом. На камене споменике прешло се крајем XIII века.

Каменни степци претстављају документе трајне вредности. Има их већих и мањих. Велики и раскошно украшени степци су гробни споменици крупне и моћне властеле, а степци у облику плоче или сандука припадају ситнијем племству. Степци су обично поређани по хијерархском реду: у центру некрополе доминира степака владоца тога краја, око њега гробове његове породице, а даље мање значајних личности.

Да су степци били надгробни споменици властеле и имућних људи говоре многе чињенице. Пре свега, велики трошкови око израде таквог једног споменика. Да се изради, превезе и постави један степака требало је за оно време доста новца. Затим, натписи на степцима, као и садржина надгробних претстава, упућују на најтежње везе с нашом средњовековном властелом. О томе сведоче и призори из лова и турнира, а то су занимљива којима су могли и смели да се баве само претставници племства, великог и малог.

Доласком Турака у наше крајеве нестало је и степака. То је био крај XV века и истовремено крај једне уметности која је настала из разнородних елемената, често и из позамича, али која ипак претставља оригиналну творевину народа.

Праве распикуће...

У Африци живи више врста мајмуна, али за туристе су најпривлачнији мајмуни бабуни. Они живе у великим чопорима, а највише воле да се хране брашњавим плодовима. То чине на веома расипан начин. Мајмун бабун у стању је да прође кроз кукурузно поље и да му нанесе велику штету. Чим упадне у кукурузиште, он откине један клип зрелог кукуруза, стави га под мишку и одмах приђе следећој стабљици. Кад убере с ње клип, он испусти онај први. То се тако наставља, те кад он прође кроз њиву пуну кукуруза понесе са собом свега један или два клипа кукуруза, а иза себе остави мноштво покиданих клипова. Иначе, афрички бабуни су врло симпатични мајмуни и туристи их много воле. При зор кад мајмуница држи своје младунче у рукама увек је повлачна мета за фотографски апарат. Бабуни се скупљају у великим групама на Викторијиним Водопадима, јер знају да ће ту добити бисквите од туриста, а у исто време они стрпљиво чекају да их фотографирају. Долазећи често у додир с туристима, многи бабуни знају како се отварају врата аутомобила, па пошто су по природи веома несташни и радознали, то они уживају да отварају аутомобиле. Али, чим уђу у кола, направе прави лар-мар: цепају пресвлаке аутомобилских седишта и односе из кола све што нађу.

НА СМРТ ОСУЂЕНОГ ЛУЊУ ТРГАО ЈЕ ИЗ ЊЕГОВЕ МЕЛАНХОЛИЈЕ ПОЗНАТИ ЛАВЕЖ, КОЈИ ЈЕ БИО СВЕ БЛИЖИ И БЛИЖИ...

ПРИКЉАЂУЈИ СВУ СНАГУ ДА БИ СПАСАО ЛУЊУ, ПОЖРТВОВАНИ КЛЕМПА ЈУРЊО ЈЕ КРАЈ ТОЧКОВА КОЛА...

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ ПТИЦЕ ПАСТИРИЦЕ

Тврдоћа МИНЕРАЛА

Поред других особина, минерали имају и своју тврдоћу, која се доказује на разне начине. Тврдоћа није ништа друго него отпор који минерал даје кад га запарамо неким тврдим предметом или желимо да га разбијемо на ситне делове. То постижемо на тај начин што се послужимо, например, новчићем или стаклом, а ако је у питању неки мекши минерал онда можемо и ноћком.

Ради одређивања тврдоће минерала установљена је и скала тврдоће, коју је израдио минералог Мос. Ту је десет минерала поређано од најмекшег па до најтврђе. Тврдоћа осталих се одређује ако се упореде са овима. Степени тврдоће по Мосовој скали иду овим редом:

- 1) Талк је минерал врло мекан. Тешко се раствара, а у натри је сталан. Има широку примену у многим индустријским гранама. Он је по овој скали најмекши и лако се може и ноћком запарати. Као такв тврди су и минерали стеатит, стива и графит, а олово је нешто тврђе.
- 2) Кухињска со може да се пара бакарним новчићем. Сличне су тврдоће сумпор, гипс и каменни угљ.
- 3) Калцит је минерал који по своме саставу одговара парабену.
- 4) Флуорит је минерал, једињење калцијума и гаса флуора. Употребљава се у металургији и оптици. Флуорит може да се пара стаклом.
- 5) Апатит је калцијум-флуор-фосфат. Он има тврдоћу као стакло, а пара га челично сечиво.

- 6) Фелдспат (ортоглас) је силикат алуминијума, алкалних метала или калцијума. Фелдспати сачињавају око 50% магматских стена. Употребљавају се у керамичкој индустрији. Фелдспат може да пара стакло.
- 7) Кварц пара челик и изазива варнице.
- 8) Топаз.
- 9) Корунд (рубин и сафир).
- 10) Дијамант, као последњи у скали, јесте најтврђи минерал. Дијамант је хиљаду пута тврђи од кварца, а 140 пута од корунда.

Шта је пурана?

Пурана су старе индиске песме епско-дилатичког карактера у којима се опева стварање света, историја богова, мудраца, људи и старих династија, а доцније се у пурама опева и нека краћа слична тема. По захтевима индиске поезије, потпуна и права пурана само је еп Махабарата.

КО СУ ЦАПОТЕКИ?

Цапотеки су један од старих културних народа који живе у Мексику, у држави Оаксаки и Темуантепеку. Овај народ одржао се и до данас, али има свега око две-три десетине хиљада припадника.

СТИХОВИ ХАЈ-КАЈ

Хај-кај или танка су песнички облик код Јапанаца (јапански сонет). Имају само пет стихова и свега 31 слог: први и трећи стих по пет, а остала три по седам слогова.

ПЕНЗУМ

Пензум је латинска реч која је првобитно значила измерену количину вуне коју је роковица у старом Риму требало да испреде за пан. У данашњем смислу пензум значи: задат, одређен посао, а нарочито школски задатак.

САОНИЦЕ СКЕЛЕТОН

Скелетон су спортске саонице којима возач, лежећи потрбушке, управља испруженим ногама.

**МАЛЕ
ЗАНИМАЈВОСТИ**

ПИЈАНИ „ТКАЧИ“ У СЛУЖБИ НАУКЕ

Паук ће нам можда помоћи да откријемо, за нас још непознати, начин на који на наш организам утичу разне опојне дроге. Др Петер Вит, са универзитета у Берну, у Швајцарској, хранио је велике паукове врсте Зила мувама које су биле затроване бензидрином,

марихуаном и другим наркотицима. Он тврди да тако дрогирани пауци чине „грешке“ приликом ткања своје паучине, које су карактеристичне за сваку употребљену дрогу.

Бензидрин утиче на тај начин што њиме опијени паук тка наизглед нормалну паучину, али чије жице имају тенденцију да иду у цик-цак, као кораци пијанице. — вели др Вит. — Међутим, под дејством марихуане паук „заборавља“ да изатка многе спољне спирале, тако да његова мрежа даје изглед недовршеног дела. Скополамин, дрога која се употребљава против несанице и неких других патолошких стања, чини да инсект изгуби смисао за правац.

Научник тврди да непосредним путем није могућно добити податке о дејству ових опојних материја на човека мо зак, нити детаљно утврдити поремећаје вида, слуха и оријентације које оне изазивају код човека. „Али, зато нам паук подноси, свакодневно у својој паучини објективан рачун о свом здрављу и својим нервима“. Да би добио што јасније снимке творевине својих „питомца“, др Вит прска лаучину неком паром, која се кондензује на њој у беле, лепо видљиве кристале.

МРЕЖА ЧЕРЕНАЦ

Черенац је мрежа која има облик кесе. Причвршћена је на два укрштена полукружна штапа, а углављена на подужу мотку. Черенцом се лови риба са обале, и то у мутној води.

АУТО-ШКОЛА ЗА НАЈМЛАЂЕ

Пошто се у Француској увелико говори да би у основним школама требало завести учење саобраћајних прописа као обавезан предмет, у радњама су се већ појавиле специјалне играчке које оспособљавају децу за практично шофирање. У једној кутији начињени су мали друмови и улице, а поред њих су постављене зграде, гараже, уличне пумпе за бензин, дрвене итд. Захваљујући магнету, дете може да „лусти у саобраћај“ читав низ моторних возила, а са својим кодима може да се креће улицама, заустављајући се да уз-

ме бензин, мимолазећи се с другим колима и престижујући их, док најзад не уђе у своју гаражу.

Острва Тонга

Острва Тонга сачињава 150 острва и острваца. Од тога броја петнаест су вулканског порекла, а и сада на неким има активних вулкана, као што су: Тофуе, висок 501 метар, и Као, висок 1.030 метара. Остала острва су коралног порекла. У овој групи налази се и острво Фалкон, које се 1885 године изненада појавило на површини мора услед ерупције у морским дубинама, па је после тога нестало, да се опет појави 1927 године. Главне групе острва Тонга су: Тонгатабу (најјужнија), Улабаи и Ваувау. Површина острва износи око 647 квадратних километара, а на томе простору живи око 50.000 становника. Европљана има мало; свега око 300. Главни град је Нукуалофа, на острву Тонгатабу.

Куће на овим острвима имају кровове од лишћа кокосових палми или биљке зване ау, која личи на шећерну трску. Већина кућа има облик правоугаоника и четвора врата, свака на једној страни, да би била већа промаја, која је потребна за време спарних летњих ноћи. Врата су направљена од испрплетеног лишћа кокосових палми и могу да се подигну или спусте, као ролетне на прозорима. Под је од земље и прекривен је дебелим слојем сувог палмовог лишћа, преко кога је стављено по неколико асуре направљених од лишћа кокосових палми, а те асуре служе у исто време као удобни душечи. Прави намештај је заправо једна дрвена кутија,

коју има свака кућа и у коју се закључавају драгоцености. Становници ових острва леги највише спавају на поду и место јастука метну под главу неки дрвени предмет, а зими спавају на гомили везених јастука.

Пре него што су Европљани дошли на ова острва, људи су се облачили у тканину звану тапа. Сада се тапа употребља-

ва за прављење ћебади, завеса и томе слично. Тканина тапа прави се од коре једне врсте дуда. Кора се прво покваси у води, затим се стави на пањ, па се у једном ритму удара

сатима дрвеним маљем док не омекша. Тамо расте и биљка кока, чији се црвенкасти сок употребљава за прављење фантастичних и веома упадљивих шара. Боје тканине тапа увек су исте: црвенкасто-смеђе или црне шаре на прљавобелој основи. Ниједан одрасли Тонганац не сматра да је прописно обучен ако не носи одећу коју називају та'авалу. Уствари, то је комад материје који се као нека сукња омота око

**ДЕТЛИЋ
и његов језик**

Сладокусци су велика реткост у птичјем царству. За птице је то оно чуло помоћу кога бирају храну. Осим код певања, језик иначе игра веома малу улогу код птица. Међутим, језик за детлића претставља орган од вели-

ке животне важности. Заправо, он је за њега орган „шестог чула“, пошто може да нађе храну, да је напица, а потом ууче у кљуи. Зато језик детлића има нарочите особине.

Детлић својим кљуном, који је тврда као метал, буши рупе у дрвету, а затим језиком, као бургијом, проширује ту рупу и набада дарве инсеката. Код детлића језик може да испружи језици врло је различито и зависи од врсте. Шарени детлић може да избаци језик сразмерно два пута више него човек. Зелени детлић може да исплава језик два пута дуже, него што му је кљуи, а то је 11 сантиметара. Та дужица одговара дужини језика камелеона. Али,

ипак постоји разлика. Камелеона језиком а детлић полако пружа свој језик и само онолико колико је потребно за гоњење инсеката у ходницима дрвета. Притом врх остаје довољно тврда и шпљаст да може пробојсти све оклопе инсеката. Инсекте које не може да набоде, због тога што су ситни, детлић облепи лепљивом слузи, којом му је језик премазан.

У би детлић покретао свој језик дуг 11 сантиметара, он има велике и компликоване органе. Жила која покреће тај језик дуга је 23 сантиметра, савијена је и може да се савије у котур. Како је језик са помоћним органима смештен у глави тако мале птице као што је детлић? Природа је то решила на принципу роло-ормана. Пре свега ти органи смештени су у гуши, затим су обавијени око унутрашње стране гуше и допире до близу очнију и горњег дела кљуна. Код младих зелених детлића, код којих је језик сразмерно дужи него језик код одраслих ни то није довољно, тако да језик запрема целу шупљину кљуна. Код других врста детлића један део језика смештен је у врату. И поред оволике компликованости смештаја, језик детлића делује беспрекорно.

Језик детлића је подмазана опруга. При изабацивању језика један мишић шири гушу и у исто време врши притисак на жлезде, које премазују језик лепљивом слузи. Затим се језик увлачи помоћу истих органа. Тада он личи на ражањ на који су набодени или налепљени разни инсекти. „Са тако савшеним језиком није тешко живети“, лепо је приметно један пригодног.

ЦРНИ ЛЕДЕНИ БРЕГОВИ

Ледене брегове обично замишљамо као плавакasto беле плоче велике громаде с љубичастим отсјајем, па ће се многи од нас свакако зачудити кад чују да их има и црних. Додуше, црних ледених брегова има неупоредиво мање но белих, тако да многи морепловци и истраживачи поларних области никад нису ни наишли на њих. Али, њих ипак има...

Године 1940, руски ледоломац „Литке“ налазио се у водама архипелага Северна Земља. Био је септембар и море на западној обали архипелага још није било под ледом, тако да је „Литке“ несметано

стигао до најсевернијег острва из те групе. Кад се ледоломац приближио најсевернијем рту острва, морнари су угледали на самој обали и недалеко од ње неке чудне, светлу-

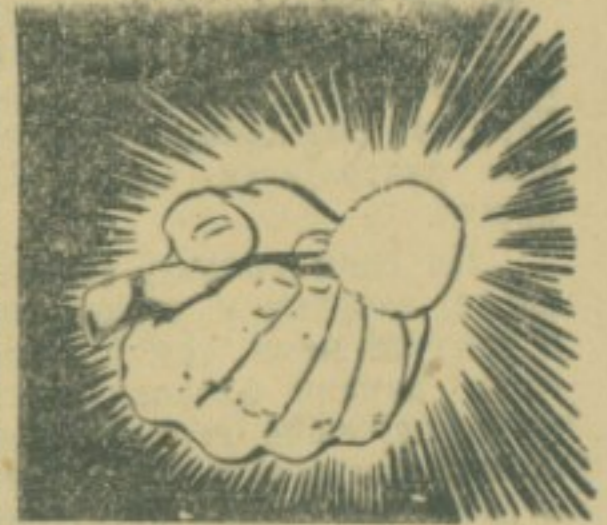
стука. Девојке на дан венчања носе финију тканину, која је по ивици опточена црвеним перјем, па је пребаци преко свиленог горњег дела одеће. На глави тада носе венац од цвећа и огрлицу од меке, беле коре дрвета. Приликом свадби и сахрана износе се велике количине јела на послужавницима од кокосовог лишћа. Храна се углавном састоји од пилића, рибе и неких лепљивих колача. Народ је иначе сиромашан и његови свакодневни оброци су једноставни. Омилено јело су куване зелене банане с прженим китовим месом. То јело називају тофу'а. Има и једно јело које праве од пресне рибе у сосу од кокосовог млека, а нарочито је познат тонгански пудинг звану фанкекај. Тај пудинг прави се од куваних излупаних плодова такозваног хлебног дрвета, који се прелију сосом од слатког сирупа. Свака породица у недељу изјутра припреми огњиште које називају умуу. Лонци су направљени од плодова биљке јама и тароа. Тилонци се стављају у врео пепео и прекрију лишћем банана, асурама и блатом, да би се јело кувало у пари.

Оно што највише привлачи пажњу странаца то су темпераментне народне игре, које се играју ноћу, при светлости фењера. Игра звана лака-лака предаје се с колена на колена. Играчи пре игре мажу своје тело уљима и облаче се у фантастична и живописна одела направљена од плодова, лишћа и трака тканине тапа. Прво се поставе у редове: мушкарци с десне а жене с леве стране, па онда почну да играју и певају своје древне народне песме, које је у своје време слушао и чувени морепловац капетан Кук.

**МАЛЕ
ЗАНИМАЈВОСТИ**

БЕЗ ШЕЋЕРА НЕМА ЖИВОТА

Шећер је неопходан за живот на земљи. Свако живо би-

ће брзо би умрло, кад не би имало шећера у крви.

ПОРЕКЛО РЕЧИ ГОРИЛА

Горила је веома стара реч. Године 510 пре наше ере, Картагинанин Ханон, син војсковође Хамилкара, добио је налог да са шездесет бродова отплови до западне обале Африке и да је колонизује. Продирући дубоко на југ афричког континента, он је срео нека бића налику на људе, обрасла длаком по целом телу, и назвао их горилама. Доцније је то име дато великим мајмунама који живе у екваторијалној Африци.

ЗВЕЗДАНЕ КИШЕ

Понекад нам наша Земља приређује праве бенгалске ватре, које се обично понављају у правилим временским размацима. На пример, чаробна „киша“ из комете Баконини-Шинер јавља се отприлике сваке тридесет треће године. Виђена је 1833, 1866 и 1899. Године 1933, 9 октобра, пуна три сата златне искре шарале су ноћ, распрскавајући се брзином од петнаест искрица у секунди. „Звезде“ су падале као пахуљиче снега; призор је био величанствен. Ова „киша“ виђена се опет око 1966 године.

ТРОБОЈНА ШТАМПА

Тробојна штампа или тробојни тисак је штампаче слика у три основне боје: жутој, црвеној и плавој. Тробојни тисак добија се помоћу три плоче које се штампају једна за другом.

НАЈШИРА УЛИЦА

Главна улица у Буенос Аиресу, у Аргентини, сматра се за најширу улицу на свету.

НОВАЦ МАТАПАН

Новац матапан је назив млетачког сребрног гроша. Први матапан кован је за време владе дужда Енрика Дандола (1192 — 1205). Тежина му је била 2,178 грама. На једној страни био је приказан Исус на престолу, а на другој свети Марко који предаје дужду заставу. Матапани су ковани у великим количинама све до 1400 године. Употребљавани су и изван граница Млетачке Републике, а нарочито у Србији и Бугарској, где су били и подражавани. Име су добили по рту Матапану, који се налази на полуострву Мореји.

БЕЖАНА
И СЕДАМ ПАТУЉАКА
WALT DISNEY

УПЛАШЕНИ ПАТУЉЦИ УШЛИ СУ У СВОЈУ СПАВАЈУ СОБУ И ЧУДЕ СЕ КО ЈЕ ТО У ЊИХОВИМ ПОСТЕЉАМА

ЈАО! КАКАВ ЛИ ЈЕ ОВО ЗМАЈ?
ПОЛАКО САМО, ПОЛАКО, ДА ГА ОПКОЛИМО.
п-с-с-с-с-т!

ИЗНЕНАДА, СНЕЖАНА СЕ ПРОТЕРГНУ И ЗЕВНУ.

О!

КАСНО ПРИЗНАЊЕ

Године 1707, после једног напада на луку Тулон, враћао се британски адмирал Клаудесли Шавел са својом флотом, пловећи од Гибралтара према домовини. Током читаве пловидбе време је било облачно. После дванаест дана проведених на пучи-

2.000 морнара, међу којима се налазио и сам адмирал.

Кад брод плови са севера на југ, или обратно, његов положај није тешко одредити. Јер, упоредо с кретањем брода у једном или другом правцу, мења се и привидна висина небеских тела. Те промене могу се на мору лако уочити. На основу њих, а помоћу нарочитих таблица какве се налазе у сваком наутичком алманahu, није тешко установити

ко се може одредити помоћу прецизног часовника.

Још 1530 године предложио је холандски математичар Гема Хризијус да сваки брод има један часовник који би показивао стандардно време луке из које је кренуо, јер се у поређењу тог и локалног времена, тј. оног које би се установило на основу положаја небеских тела, може одредити географска дужина, пошто један временски минут одговара четвртини степена географске дужине. Али, треба да се потсетимо да су, све до 1700 године, бродски капетани у најсрећнијем случају имали часовнике са казаљком која је показивала само часове. Њихови часовници били су, додуше, лепо израђени, али нису имали казаљке за минуте и секунде. А занесени холандски математичар — чија је теорија, уосталом, била тачна — говорио је о прецизним часовницима, минутима и секундима.

Несрећа адмирала Шавела навела је тадашњи британски парламент да донесе указ о установљењу „јавног признања особи или особама које буду откриле географску дужину на мору“ и награде од 20.000 фунти стерлинга оном ко открије „одговарајући метод за одређивање речене географске дужине“. То је значило да је сваки онај који је претендовао на ову огромну награду (у данашњем новцу близу две милијарде динара) морао најпре да конструише часовник који не би смео да иде напред или да заостаје за више од три секунде у току 24 часа.

Истим указом установљен је и нарочити комитет за оцењивање проналазака и додељивање ове награде, у који су ушли врховни адмирал, претседник Доњег дома, седам адмирала, три професора математике и краљевски астроном. Овај комитет, познат у Engleskoj као „комитет-лонгитуде“, разделио је од 1714 до 1724 године преко десет милијарди динара, „поставши тиме лако

доступни плен разних варалица, занесењака, хоштаплера и лудака, како оних који се налазе у лудници, тако и оних ван зидина завода за умоболне“. А тада се појавио син једног дрводелце из Јоркшира који је, захваљујући својој даровитости и истрајности, добио не само награду, већ и стекао бесмртну славу тиме што је поставио темеље модерне навигације.

Џон Херисон, проналазач првог поморског часовника, родио се 1693. Већ у својој 22 години он је начинио сам свој први часовник, а 1726 успело му је да конструише сат који је за месец дана показивао разлику од свега три секунде. Тај Херисонов часовник је, с обзиром на тачност, заслуживао „награду лонгитуде“, али... Часовник је био гломазан и имао је дугачко клатно, због чега се на мору није могло ослонити на његову тачност. Јер, како је то још много раније доказао холандски научник Кристијан Хајгенс, часовник с клатном, сем кад је време сасвим мирно, „поша се на мору као први лудак“.

Тринаест пуних година посветио је Херисон конструисању разних часовника, успевајући да постелено реши проблем трења и штетног утицаја температурних промена на осетљиве механизам часовника. Но, он није имао да се бори само с техничким проблемима. Много тежа борба чекала га је с „комитетом лонгитуде“, чији чланови нису веровали у могућност одређивања географске дужине помоћу часовника.

Најзад, 1761 године Херисон је завршио свој „модел број 4“, ремек-дело часовничарске вештине тог времена, „који је био тежак мање но мозак који га је замислио и у који је, осим точкова, опруга и точкића, уградио и 50 година самопрегорног рада“. Почетком априла Херисон је захтевао да се на мору изврше проба његовог часовника. После дугог некакава „комитета за лонгитуду“, испловио је 18 новембра из луке Спајтхолд једрењак „Депфор“ и упутио се за Мадеру. На броду је био и Херисонов син. Прошло је било девет дана откако се копно изгубило из вида кад се приступило проверавању Херисоновог наума. Капетан брода, служећи се старим методом за одређивање географске дужине, нарочунао је да се брод налази на 13 степени и 50 минута западно од Гринича. Међутим, Херисонов син га је уверавао да је брод 15 степени и 10 минута западно од Гринича и да ће већ сутрадан бити пред Мадером. По старом енглеском обичају, опкладили су се. Опклада је добио Херисонов син и — Херисонов хронометар: сутрадан у рану зору Мадера се указала на видуку.

„Комитет лонгитуде“ није хтео да призна ни овај очигледан доказ и одбио је да Херисону исплати награду. У Engleskoj се због тога дигла права бура. Најзад, после две године борбе између његових присталица и комитета, Херисон је, и то тек на интервенцију владара, добио заслужену награду. Имао је тада 80 година. После три године, 24 марта 1776, угасио се живот проналазача поморског хронометра.

Више од века и по поморски капетани „на свих седам мора“ ослањали су се с пуним поверењем на Херисонов хронометар. Па и за време Другог светског рата, кад је из војних разлога остављено саопштавање тачног времена путем радија, команданти бродова вратили су се хронометру, проналаску даровитог сина сирмашиног дрводелце из Јоркшира.

ДЕСЕТ НАЈВЕЃИХ ОТКРИЋА У МЕДИЦИНИ

на почео је да употребљава стар за безболно вађење зуба својим пацијентима. Његовим искуством користио се хирург Џон Ворен, који је 1846 године отстрано једном болеснику тумор на вилицы а да овај није осетио никакав бол. Касније је откривен хлороформ и друга средства за анестезију.

5) Проналазак рентгенских зракова.

Рентгенске зраке пронашао је 1895 године немачки физичар Вилхелм Рентген.

6) Откриће да неке болести преносе инсекти-паразити и друге животиње.

Прави доказ да инсекти преносе неке болести пружио је научни др Патрик Менсон 1879 године. Он је опитима утврдио да комарци преносе као влас косе танке црве који изазивају болест филарију.

7) Употреба псовски за контролу и заустављање крварења.

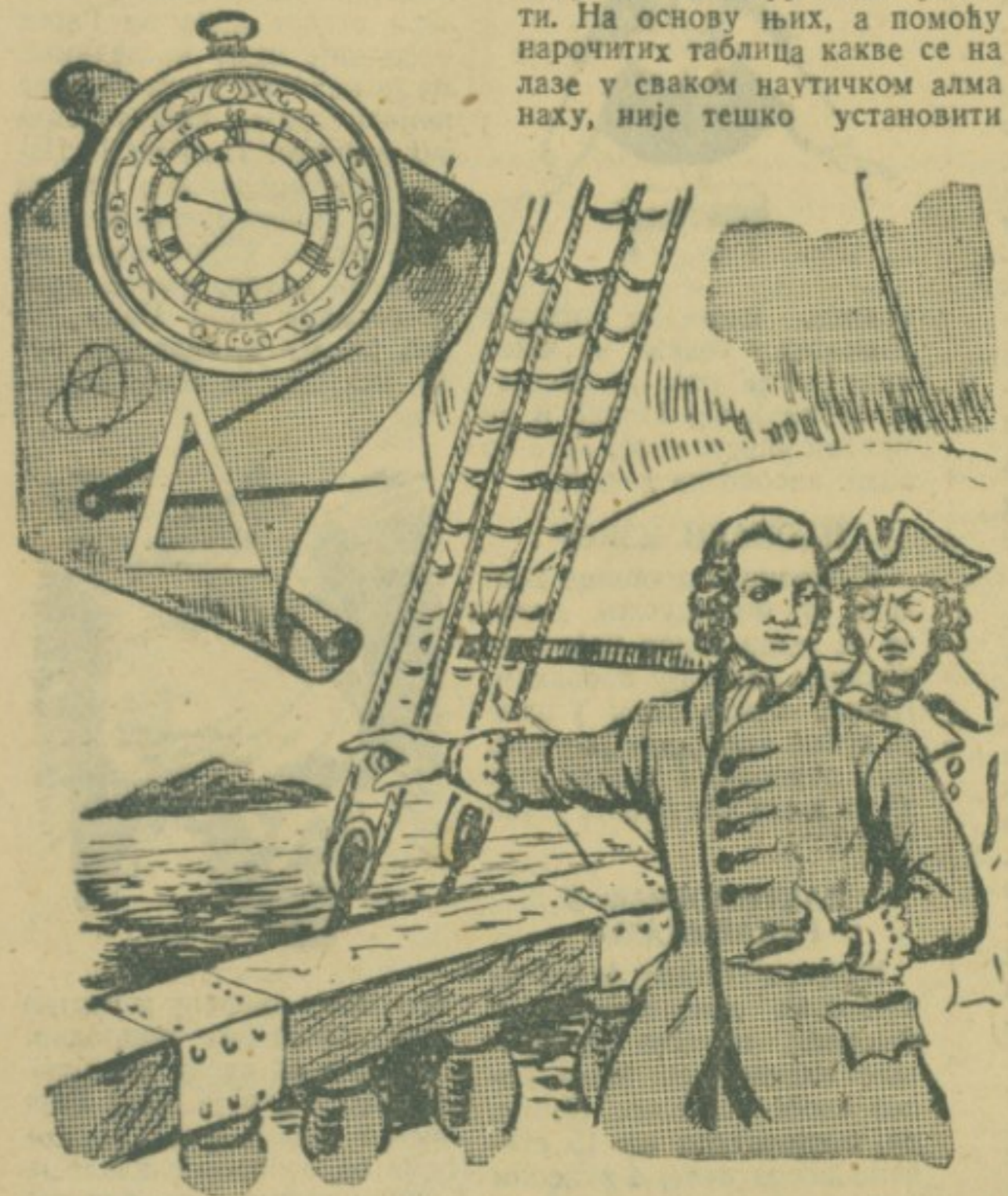
Француски војни лекар Амброз Паре употребио је још у 16 веку комад канала као повеску да би зауставио крварење код једног рањеника.

8) Победа над скорбутом.

Џејмс Линд, британски бродски лекар, доказао је 1777 године да се скорбут може избећи ако се сваког дана попије одређена количина лимунског сока. Од колико је значаја било ово откриће видећемо ако се сетимо да је од 1500 до 1800 године више од милион морнара умрло од скорбута. Откриће доктора Линда било је почетак науке о витаминима и њиховом значају у исхрани.

9) Проналазак стетоскопа. Пронађен 1819 године, стетоскоп је ударио темеље савременом познавању и проучавању плућних болести.

10) Проналазак сулфа-дрога и антибиотика.

ни, адмирал је затражио од својих навигатора да му одреде положај бродовља. Сви сем једног (касније се установило да је баш он био у праву) сложили су се да се флота налази западно од француског острва Усан и да је пловидба сигурна, јер испред њих у близини нема копна. Међутим, исте ноћи флота је налетела на Сајли, групу малих острва крај обале Корнвола. По тонула су четири брода са око

северни или јужни положај брода. То је такозвано одређивање географске ширине.

Међутим, кад брод плови на исток или на запад не постоје промене у привидној висини небеских тела. Али, због земљиног окретања око осе, Сунце ће се, например, наћи изнад меридијана на коме је брод сваког дана у различито време. Због тога, источни или западни положај брода, односно географска дужина, веома лако

на путева итд. У неким индиским и кинеским банкама мајмуни су искористићени за проверавање да ли је метални новац лажан или прави. Они то чине на тај начин што загризу сваки новчић.

Један лондонски власник гаража, заинтересован предлогом британског научника, саопштио је недавно да он већ дуже времена употребљава једног мајмуна као одличног механичара, а лондонска породица Твјенхем објавила је занимљив допис у листу „Сандеј Тајмс“ у коме излаже могућност употребе мајмуна у разним домаћим пословима. У тој британској кући, пише мајка породице, мајмун Лулу даје већ годинама одличне резултате. Он пере судове и пегла рубље, глача паркет и чисти таваницу од прашице и паучине, а други мајмун, Хорасио, обрађује башту и необично вешто сече траву помоћу нарочите машине. У почетку је он кваро неке биљке, али кад се извежбао постао је баштован какав се само пожелети може. Женка Сали, која сад очекује младунче, била је прави мајстор у чишћењу поврћа, а помагала је и на другим пословима у кухињи.

МАЈМУНИ СЕ СВЕ ВИШЕ УПОТРЕБЉАВАЈУ ЗА РАД

Чувени британски научник сер Џорџ Томсон, добитник Нобелове награде за физику 1937 године, објавио је недавно књигу „Будућност коју можемо да предвидимо“ у којој се залаже за што ширину употребу мајмунске радне снаге у најразличитије сврхе. Британски научник истиче да се човек столетима служио искључиво помоћном радном снагом животиња — коња, вола, камиле, бивола, пса и јелена. Али, откако је пронашао машине и почео да искористићава снагу ветра и воде, он и не помишља да животиње употребити на неки други начин осим за вучу, што претставља најпримитивнију примену њихове радне снаге. Томсон, који је дуго проучавао радну способност мајмуна, истиче да је ова животиња необично окретна и интелигентна, њена рука способна за делатности сличне људским, а моћ подражавања толка да у тачности и прецизности превазилази одговарајућу људску способност. Мајмун може тако да се обучи да за послове у којима се не тражи употреба људског мозга буде

често способнија него сам човек. Џорџ Томсон помиње случај Енгелса Девида Вајтмана из Ашфорда, у Кенту, који је научио једног шимпанза да бере јабуке с дрвета и слаже их у сандуке. Кад је укључен у једну сезонску екипу берача, показао је боље резултате од својих радника. Задовољан с не колико јешника, он је акробатском вештином, готово без предаха, брао јабуке и радио се овом послу као најлепшој игри.

Ослањајући се на мишљење многих зоолога, Томсон сматра да је дошло време да се искористи чудесна моћ прстију, ока и мозга мајмуна и да се тако добије изванредна природна машина, чија ће цена радне снаге бити врло скромна. На тај начин не би се морала трошити знатна средства на сложене и скупе електронске машине које се данас понегде употребљавају за брање јабука, наранџи, шљива и другог воћа. Британски научник предлаже да се мајмун употреби и за друге врсте радова за које је нарочито обдарен, као што је дизање терета, чишћење метлом, изград-

Како ће се искористићавати шуме у 2000 години

Претседник Друштва за шумску истраживања у САД у једном подужем чланку изнео је како заједничка експлоатација шума у двехиљадитој години.

Шумар ће одабрати дрвета за сечу и у свако такво дрво убризгати неки изотоп. Доцније ће хеликоптер, који ће носити осетљиви Гајгеров апарат, летети ниско над шумом и, кад наиђе на обележено дрво, застаће над њим и пустиће челично ужу с кукама. Једном куком ухватиће дрво близу корена, а другом стабло на извесној висини. Кад то буде готово, он ће прво поћи лево-десно, напред-назад, да га расклати, а онда ће га повући. То извлачење неће бити увек баш тако лако, јер су жиле каткад дубоко у земљи. Цело стабло, с кореном и лишћем, однеће хеликоптер право у стругару. Тамо се стабло најпре очисти од лишћа, гранчица и корена, што се не чини механичким путем, тестерама, већ — зрацима. Лишће, управо иглице, четинара одваја се за разне хемиске продукте, а дрво, пошто му се ољушти кора, одлази на испитивање X-зрацима. Тек после тога долази у оде-

њење гатера, који такође немају тестере, већ зрацима режу стабло на даске.

У двехиљадитој години биће веома усавршене мере за чување шума од пожара и од

инсеката. Надзорна служба располажеће хеликоптерима, радарима и другим апаратима, те ће бити у стању да сваки пожар још у зачетку локализује, а савремена хемиска и друга средства штитиће шуму од разних штеточина.

ИЗВИНИТЕ ШТО САМ ТАКО ИЗНЕНАЂЕНА, АЛИ ЈА САМ СЕ НАДАЛА ДА ЋУ ВИДЕТИ ДЕЦУ.

ПА ТО НИЈЕ ЗМАЈ!

ТО ЈЕ НЕКА ДЕВОЈКА!

ГЛУПА ЖЕНСКА ГЛАВА! МИСЛИЛА ДА ЋЕ ДЕЦУ ВИДЕТИ.

ТО ЈЕ НАШ БУРКО! ОН ЈЕ, ЗНАТЕ, ЖЕНОМРЗАЦ.

ШТА КАЖЕТЕ! А ТАКО ЈЕ ЛЕП.

НЕ ПОДВАЛИ ОНА МЕНИ!... ПИТАЈ ТИ ЊУ ШТА ТРАЖИ ОВДЕ.

НАСТАВИЋЕ СЕ

И ЖИВОТИЊЕ ЗНАЈУ ЗА „АЛАТ“

тунел убацијући у њега зрна песка све док га не напуни. И још једна мера опрезности: док пуни тунел, она с време на време набија песак уда рајући по њему својом гла вом. Међутим, неке танко- струке зоље поступају друк- чије. Уместо да „разбијају“ главу, оне узимају у своје че- љусти какав каменчић и уда- рају њиме по растреситом песку све док се улаз у тунел

да лучи свилене нити. Најзад је зоолог Франц Дофлајн от- крио тајну њихове кројачке вештине. Зелени мрави-рад- ници, подељени у радне гру- пе, приближе листове држећи један својим чељустима, а други последњим од својих шест пари ногу. Ако су ли- стови сувише удаљени један од другог, мрави праве живе лествице — стојећи на доњем листу, мрав узима у чељусти другог, овај други узима тре- ћег, све док последњи из ла- ца не буде у стању да до- хвати лист и повуче га нани- же. Кад је то готово, појав- љује се друга група радника, од којих сваки носи по једну мрављу ларву. Служећи се тим ларвама као иглама за прошивање јоргана, или тач- није речено као чунковима на разбоју, јер заправо оне луче свилене нити, мрави, провла- чећи ларве кроз оба листа,

Ларва једног другог инсек- та — мрављег лава — могла би се назвати проналазачем артиљерије. Она у земљи ископа рупу у облику левка и сакрије се на њеном дну, по- кривши се, да би се боље ка- муфирала, слојем песка. Тако сакривена, она вреба свој плен. Кад се на ивици левка- сте рупе појави какав инсект, с њеног дна полети вешто управљено зрно песка и ин- сект, изгубивши равнотежу, пада право пред вештог стрелца.

И бомбардовање из ваздуха је изум припадника животињ- ског царства. Кад је, пре ви- ше од једног века, енглески зоолог Џон Тоулд испитивао живот птица у Аустралији, за њега је дуго била тајна како јаја птице-тркачице ему доспевају у висока гнезда аустралиских јастребова. Ја- строб, да би дошао до своје омиљене постелице, упушти птицу ему и отера је с ње- них јаја. Затим узима у кљун камен, из ваздуха га баца на јаје, па у рупу коју је камен начинио завлачи једну канџу и одлеће заједно с јајетом.

Једна велика, папагају слич- на птица са Нове Гвинеје храни се искључиво тврдим и веома глатким кокосовим о- расима. А да јој орах не би исклизнуо из кљуна док га носи својим птџицама, она га увија у какав рапав лист. Неке мале аустралиске птице које се хране инсектима и њи- ховим ларвама служе се осуше- ним влатима траве или танком границом да би испод испуца- ле коре дрвета извукле своју храну. Њихов кљун је сувише кратак да би је њиме до- сгнуле и због тога га оне „продужују“. Истим оруђем олакшавају себи прибављање хране и зебе са острва Гала- пагоса,

ВЕРОВАЉИ

УПРКОС ГОДИНАМА...
Џон Џонсон из Церси Си- тија, у америчкој савезној држави Њујорк, коме је 68

текст постигавши брзину од 184 речи у минути.

година, може да одржава равнотежу седећи на чаши пуној воде која је постав- лена на један сточић и да притом укрсти своје ноге по зади, високо на леђима.

ЗАХВАЉУЈУЋИ ПТИЦИ И ЛУКАВСТВУ

Џаду Раји, обичан вој- ник, постао је раџа захва- љујући својој припитомље- ној птици сојки и свом лу- кавству. Он је био у слу- жби старог раџе од Гарке који није имао наследника, па је одлучио да га изабере између својих најпоуздани- јих војника. Тада му је Џа- ду Раји предложио да тај избор, уместо њега, изврши нека птица. Стари раџа, не мислећи много, узео је при- питомљену сојку Џаду Ра- ји, јер му је била при ру- ци, испустио је своје војни-

НАОПАКИ ИЗВОР

У близини варошице Ша- теле, у Француској, нала- зи се један извор који ста- новници називају наопаким. Наиме, извор увек усакне за време киша, док је у суш- ним периодима толико пун да из њега чак истиче један поток.

ДАКТИЛОГРАФ У РУКАВИЦАМА

Кортерз Питерс, један од најбољих дактилографа у Америци, пружио је, про- шле године још један до- каз своје вештине. Наиме, на температури од 15 сте- лени испод нуле, с вуњеним рукавицама на рукама, он је по диктату откуцао један

ке у једну дворану и пустио птицу, која се, природно, спустила на главу свог го- сподара. Тако је Џаду Раји постао раџа и династија ко- ју је он основао владала је Гарком читавих хиљаду го- дина.

У уске, готово верти- калне и пет санти- метара дубоке иско- пе у песковитом тлу полаже танкострука зоља једно јаје. Из тог јајета излеже се ларва којој је ње- на брижна мати на време при- премила храну: једног или више инсеката умртвљених у- једом. Млада зоља, снабдеве- на храном, развија се не на- пуштајући тунел, из кога из- лази тек кад потпуно одрасте. Њен живот не би био дуга века да је њена мати оставила тунел отворен: у њега би се увукли други инсекти, а мо- жда би и нека птица извукла својим кљуном малу зољу и њену залиху хране. Али, мај- ка зоља је опрезна и, пошто положи своје јаје, затвара

не изједначи са околним зе- мљиштем.

Танкострука зоља није је- дини инсект који се служи оруђем. Смарагднозелени мрави на Јави, Цејлону и у Ин- дији употребљавају сопствене ларве као игле за шивење својих гнезда. Наиме, они пра- ве гнезда у круни дрвета, и то од два зелена листа спо- јена, тачније речено ушивена, свиленаким нитима. Све до пре пола века гнезда ових мрва била су нека врста ми- стерније за научнике, јер они никад нису видели ниједног зеленог мрва да из свог те-

зашивају један за други, али тако да између горњег и до- њег остане извештајни простор.

Са пет континената...

З а производњу америчких аутомобила употребљава се материјал са свих пет континената; око петнаест разних земаља дају сировине овој индустрији. Тако америчке фабрике мотора увозе бакар, олово, цинк и никл из Канаде, у Мексику купују велике количине олова, антимона, бакра, шњика и мангана, а из британске Гвинеје добијају боксит и дијаманте за бушилице. Оне боксит увозе и из холандске Гвинеје, затим манган са Кубе, олово и цинк из Перуа, олово из Чилеа, антимон, тунгстен и цинк из Боливије, а из Бразилије дијаманте и тунгстен. И Африка даје свој удео америчкој аутомобилској индустрији. Француска Источна Африка испоручује дијаманте,

Златна Обала дијаманте и манган, Јужна Родезија азбест и хром, Нигерија цинк, Белгиски Конго дијаманте, и цинк, а Јужноафричка Унија антимон, азбест, манган и хром. Европске земље такође нешто доприносе: Шпанија даје тунгстен и цинк, Португалија тунгстен, Југославија олово, а Турска хром. И земље Блиског и Далеког Истока дају извештајни материјал: неопходан за моторну индустрију. Индија даје манган, Малаја цинк, Индонезија боксит, а Филипини хром. На крају, сировинама за гуму америчка индустрија аутомобила снабдева се из Ма- лаје, Индонезије, Цејлона, Тај- ланд и Либеррије.

ЖИЦА ОД КРИСТАЛНОГ ГВОЖЂА

У лабораторијама Вестингхауса, у САД, начињена је жица од чистог кристалног гвожђа дебела само 1/40 део милиметра. Али, она је веома јака; око десет пута јача од обичне челичне жице.

СВЕТЛАН, БОБАН и ЦРНОБРАДИ

ДЕДА-МРАЗЕ! ПОГЛЕДАЈ ШТА ОМО НАШЛИ...

...ОВОГ ДЕЧКИКА! ИЗГУБИО СЕ У ОНЕГУ!

ЗАБОГА! ПА ОН ЈЕ САСВИМ СМРЗНУТ!

И РЕЧИ СУ МУ СЕ ЧАК СМРЗЛЕ!

МОРАМО ГА ПРВО ОТОПИТИ ДА БИ НАМ МОГАО РЕКИ КО ЈЕ... ОДАКЛЕ ЈЕ И ЗБОР ЧЕГА ЈЕ ДОШАО!

ВИНКИ! БИНКИ! ОДМАХ НА ПОСАО! ПОЖУРИТЕ! ПОТПАЛИТЕ ВАТРУ!

ТО ЋЕ ДУГО ТРАЈАТИ, ДЕДА-МРАЗЕ! ИМАМ БОЉУ ИДЕЈУ!

ХО! ХО! ТВОЈ НОС ЈЕ ДАНАС У ФОРМИ, СВЕТЛАНЕ! ВЕР ПОЧИЊЕ ДА СЕ РАСКРАВЉУЈЕ!

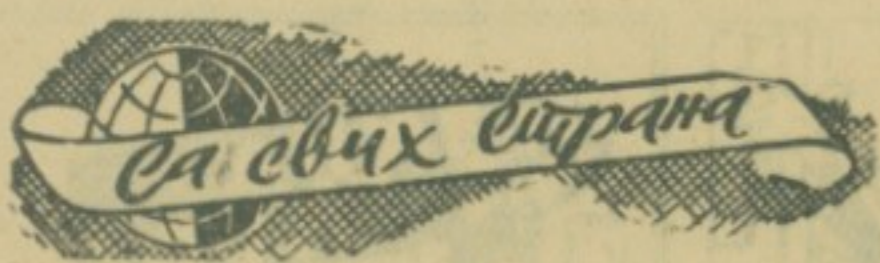
ОУ! ХВАЛА СВЕТЛАНЕ! САСВИМ МИ ЈЕ ДОБРО! ЕХ, ДА ИМАМ СВЕТЛЕЊИ НОС КАО ТИ, ОВО МИ СЕ НЕ БИ НИ ДОГОДИЛО!

ДЕДА-МРАЗЕ, МОЈЕ ИМЕ ЗАИСТА?

ДА! ДЕЧАЦИ И ДЕВОЈКИЦЕ ИЗ ДЕЧЈЕГ ДОМА У КОМЕ И ЗА ЖИВИМ, ОДЛУЧИЛИ СУ ДА ТЕ ЗАМОЛЕ ДА НАМ УМЕСТО МАЛИХ, ПОЈЕДИНАЧНИХ ПОКЛОНА ДОНЕСЕШ САМО ЈЕДАН ВЕЛИКИ!

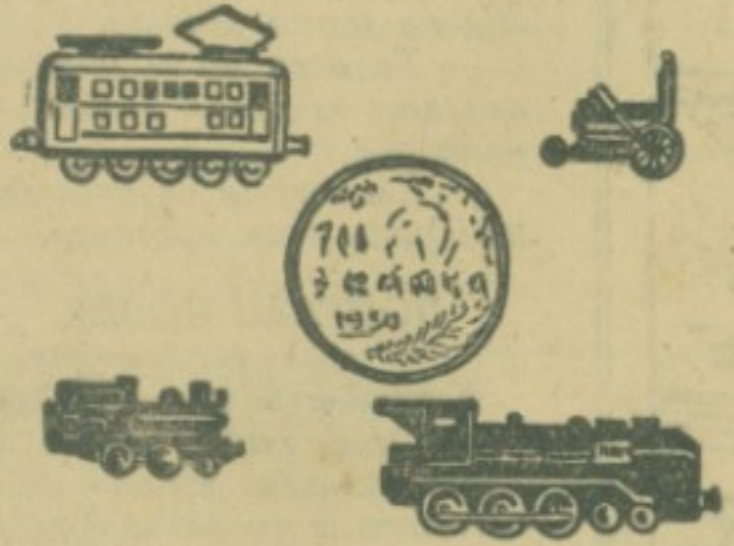
И ТО ЈЕ?

ЈЕДАН ПРАВИ ЖИВИ КОЊИ!

ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА — У НОВЧАНИКУ

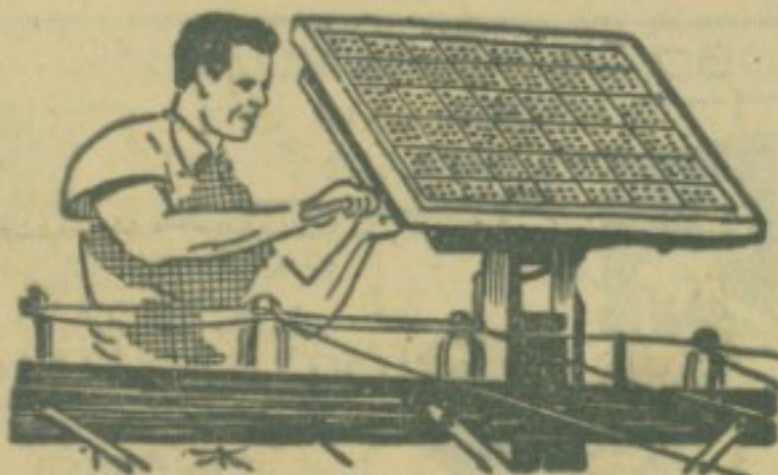
Француски фотограф М. Дамери успео је да конструише електричну локомотиву величине металног новца од 100 франака. Године 1947 он је прочитао један популарно писан чланак о сићушним електричним мо-

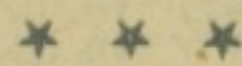
торима: да је непокретан део динама начињен од магнета у облику прстена, а да се покретан део састоји од малог изолованог цилиндра око кога је омотана изолована бакарна жица. Полазећи од тога, фотограф је начинио читав низ малих машина које се крећу помоћу батерија од 2 до 4 волта. Да начини мотор Дамерију није било потребно више од једног сата, а за намотавање свега 45 минута. Али, да би конструисао локомотиву морао је да утроши пуних 100 часова рада. Мотори његових локомотива примају електричну енергију кроз шине или преко нарочите жице. У сваком случају, мотори раде исправно и велико је задовољство посматрати кретање ових локомотива које човек лако може да стави у џеп.

СУНЧАНИ ТЕЛЕФОН

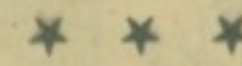

Амерички земљорадник Метјус, из Порчије, први је у свету говорио преко телефона који ради помоћу сунчеве енергије. Метјус је изјавио да је сасвим задовољан јасноћом звука. Том приликом употребљена је сунчана батерија „Бел“, која се до данас једино показала способна да непосредно и практично претвара сунчеве зраке у енергију. Њен рај, који нема ни један квадратни метар, састављен је од 432 хелије силицијума. Те хелије претварају 11% прилажене сунчеве енергије у електричну струју. Силицијум, добијен из обичног песка, има иста својства као и германијум, који се употребљава у трансформаторима. Иако се систем „Бел“ показао користан, још није сигурно да се комерцијално исплати. Па ипак, пошто први резултати уливају наду, о њему ће се опширно говорити на Светском конгресу за примену сунчеве енергије који ће се одржати крајем овог месеца у Фениксу, у држави Аризони.

ШТА ЈЕ БАЗИЛИСК?

Базилиск је чудовиште чије је тело састављено од жабе, змије и пецца са златном крестом. У бајкама је описан као отровни гмизавац који напада све живо. Ово чудовиште било је познато и старим народима, Јеврејима и Римљанима (помисли на Плиније), а описивали су га као нешто веома страшно. Иначе, он се у бајкама увек описује као краљ змија. Кад напада, он ужасно пишти, а отровном паром коју испушта уништава све око себе. Гране, дрвце и траву суши, жива бића убија, а змије много веће од себе лако прождире. И сам поглед базилиска је отрован. У једној причи говори се да се базилиск леже из јаја коката који је стар седам или девет година, али та јаја морају да се држе на нарочитом месту, например под пазухом. Разуме се, базилиск је чист производ људске маште, и то у временима када је сујеверје било јако развијено, а кад је познавање животinja било минимално. Природне науке биле су тада у повоју.

ЧИПКЕ ОД МЕТАЛНИХ НИТИ

Листа нових проналазака из свих области науке сваког дана је све већа. Један од последњих „чланова“ те листе су и чипке од металних нити које производи једна фабрика у Нотингему, у Енглеској. Металне нити не могу да потамне, али се могу прати. Кад се утклају у платно, оне су тако меке под руком да се од тих тканина могу правити и купаћи костими и рубље. Чипке од металних нити исто су тако привлачне као и обичне.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

УГАЉ — ИЗВОР ЗА ДОБИЈАЊЕ МНОГИХ ЕЛЕМЕНАТА

Има већ више столећа како човек употребљава угаљ. Он му је најпре служио за гориво, а доцније и за погон све развијеније индустрије. Од тога доба па све до недавно сматрало се да се из угаља, са својом снажном калоричном моћи, може служити једино за производњу топлоте. А тада се увидело да се из угаља, сувом дестилацијом, могу добити разни важни састојци, потребни како за индустрију, тако и за медицину и широку употребу. Међутим, најновијим научним истраживањима утврђено је да је угаљ уствари извор и многих важних и скупоцених хемиских елемената и да се он може много корисније употребити него што је то досад био случај. Поред своје топлотне моћи, угаљ садржи у себи неколико драгоцених метала, као што су: кобалт, германијум, молибден, лантанум и итријум. Први пут се ушло у траг овим елементима анализом утљеног пепела. Већ сада се у Немачкој, Енглеској и Јапану из утљеног пепела и пепела неких биљака вади германијум.

БИЦИКЛ СА ОПРУГОМ

У Холандији је недавно направљен бицикл са опругом. Онај ко се њиме вози довољно је да га тера један километар, па да остала четири километра бицикл превали сам, без покрета ногу. Ово се постиже на тај начин што се на предњем тоčku налази опруга, дуга 18 метара, која се навине док се бицикл тера ножином погоницом, а после тога он се креће гоњен опругом, развијајући притом брзину од око 22 километра на час. Према изјави проналазача, погон ногама у току првог километра није ништа тежи него код обичног бицикла.

НОВО ПРОЗОРСКО СТАКЛО

На прозорима једног дечјег обданишта у Оксфорду, у држави Мисури, САД, налази се специјално стакло. Кад се гледа изнутра, не може се видети

шта се напољу догађа, јер је са унутрашње стране то стакло уствари огледало; међутим, споља се може сасвим лепо гледати у собу. Ово је начињено с циљем да се родитељи могли да посматрају како се деца играју, а да их она не опазе.

ПРОВИДНА ФИШЕКЛИЈА ЗА ЛОВЦЕ

У Америци су пуштене у продају нове фишеклије за ловце, начињене од пластичне материје. Оне су округлог облика, као кутија за гас-маску, и могу да приме 22 метка. Фишеклија се учврсти за каци о појасу. Она има ту добру страну што се меци не прљају, нити прљају цепове, а како је провидна види се колико још метака има у њој. Окретањем дна увек испада само по један метак.

КАМПБЕЛ ПРИПРЕМА НОВ РЕКОРД

Да би оборно садашњи рекорд брзине на води од 285 километара на час, који држе Американци, Енглеz Доналд Кампбел, син чувеног аутомобилисте Малколма Кампбела, гради нов чамац, којим се на да да ће постићи брзину од 320 километара на час. Нови чамац ће имати млазни мотор, а конструкција му је двапут јача од конструкције млазног авиона, због јаких удара које ће имати да издржи. Седиште је тако подешено да возач може лако да искочи у случају опасности.

ДРВО ТИКОВИНА

Тиковина је индиски храст, тик или цаги-дрво. Расте у југоисточном делу Азије, у подручју монсонских ветрова. Гране су лети без лишћа. Ово дрво је важно за бродоградњу, грађевинарство, прављење намештаја итд.

ШТРАС

Штрас је оловно стакло које прелама светлосне зраке слично дијаманту. Оно служи за израду лажног драгог камења. Доста је меко. Од небојеног штраса израђују се вештачки дијаманти, а од различито обојеног вештачки топаз, рубин, смарагд и сафир.

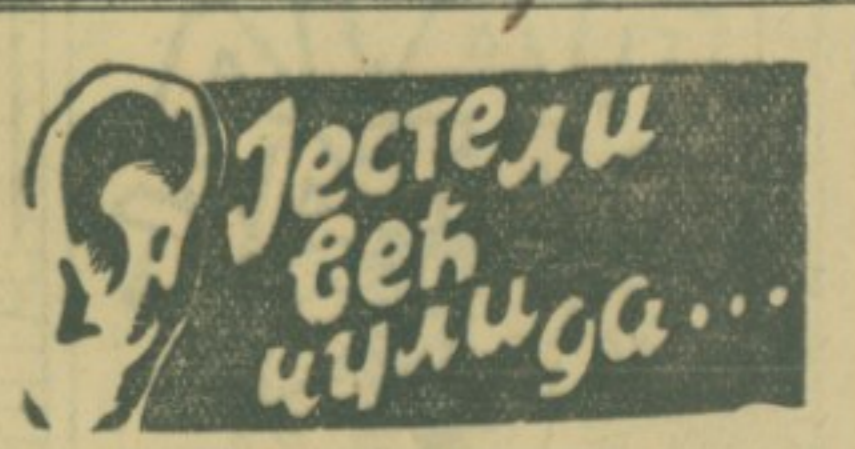
ОКО ОД ПЛАСТИЧНЕ МАСЕ

Све до Другог светског рата вештина прављења вештачких, управо стаклених, очију била је монопол свега неснаст људи из једног немачког села. Њихова професионална тајна прелазила је са оца на сина више од једног века. Међутим, потреба за боље израђеним вештачким очима и велик број војника који су у рату изгубили једно око, навела је научнике да сруше тај монопол и да, употребивши пластичне масе уместо стакла, начине око које се тешко може разликовати од правог.

Данас особа с једним оком може да добије друго израђено од пластичне масе које је не само по боји истоветно с правим, већ може да се креће у складу с другим, па чак и да има исту мрежу начињену од најлонских нити која својим изгледом потпуно одговара сплету крвних судова на боњачи правог ока. Да се такво око не може разликовати од правог доказа је и то што их имају неки филмски глумци, па га је чак имала и једна девојка која је пре неколико година била изабрана за „мис Америке“.

„ИГРАЧКА“ БУДУЊНОСТИ

Од пре неколико месеци, инжењери чикашког предузећа Ценерал електрик усавршавају један мали аутомобил, чија дужина износи свега 45 сантиметара. Опит с овом играчком, сматрају они, исто је толико значајан као и опит с атомском бомбом јула 1945, јер је то прва машина која добија погон од сунчеве енергије. Електрицитет којим се пуни мотор долази искључиво од сунца. Међутим, стручњацима остаје да реше проблем погона великих кола, јер се она засад не могу кретати на овај начин услед своје тежине. Инжењери Ценерал електрика сматрају да ће овај проблем решити за релативно кратко време.

... стари Римљани, нарочито војници, носили су око врата широке траке, за које се сматра да су претеча кравата.

... Грци и Римљани нису знали за сеобу птица. Они су сматрали да се преко зиме птице крију у пенинама и да из њих излазе кад наступи пролеће.

... кад се стабло Њутнове јабуке, чији је плод побудио идеју о земљиној тежи, осушило, његове натруле

делове разнели су разни музеји и чувају их данас као највећу драгоценост.

... на неким мапама може се видети између Африке и југозападне обале Сицилије једна тачка крај које пише: „Некадашње острво Булија“. На том месту појавило се 10 јула 1831 године мало вулканско острво које је већ после шест месеци, у јануару идуће године, нестало. Оно се у неке карте и сад убележава, јер је ту море веома плитко.

... Савиниан Сиранио де Бержерак, чувени француски дуелиста и писац, чији је живот послужио Ростану за истоимену драму, изгубио је свој живот као и Ростанов јунак: пала му је гледа на главу и он је од повреде умро.

... за марионете и марионетска позоришта знали су и стари Грци и Римљани. Марионете су у Грчку дошле из Кине, и то преко Мале Азије. Историја је чак забележила име једног Атињанина, неког Потина, који је држао марионетска позоришта.

Водоравно: 1) бог љубави у римској митологији; 2) грчки филозоф (341—270); 3) електрично пражњење облака; 4) град у Западној Немачкој; 5) презиме нашег савременог књижевника; 6) упитна заменица; 7) врста жуто боје; 8) домаћа животиња; 9) главни град једне суседне земље; 10) телефонски позив; 11) лако испарљива течност; 12) врста обуће; 13) врста жита; 14) један месец; 15) главни град једне азијске државе; 16) потврдна речца; 17) превозно средство; 18) лична заменица; 19) висораван у Азији; 20) чин, дело; 21) мрак; 22) жена-пророчица код старих Грка и Римљана; 23) врста цваста.

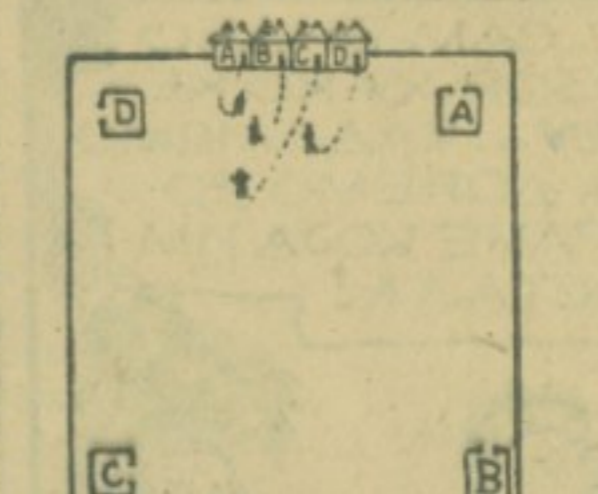
Сudoku puzzle grid with numbers 1-41 and some cells containing question marks.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) акварини; 2) про; 3) ера; 10) ав; 11) крт; 13) Иа; 14) лонац; 15) иметак; 17) С(теван) Ј(аковљевић); 18) Јетор; 19) ива; 20) атар; 21) смеч; 22) ат; 23) слез; 24) ар; 25) сталак; 27) спона; 28) ам; 30) ара; 31) В(илијам) Ш(експир); 32) бас; 34) кит; 35) анатомија; 38) море; 39) Уран; 40) аналитика.
Усправно: 1) апатија; 2) крв; 3) во; 4) морнар; 5) ре; 6) Ири; 7) навијач; 11) Котор; 12) так; 14) легат; 16) метар; 17) свежа; 19) имела; 21) слана; 23) сторио; 24) Алабама; 25) Спа; 26) „Коштана“; 29) „Малон“; 31) шпак; 33) сара; 34) Кјри; 38) Теа; 37) шит.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ТРАГОВИ У СНЕГУ

Четири њака живе у кућама А, В, С и Д и иду у четири разне школе — А, В, С и Д. Једног јутра, после снежне мећаве, примећено је да се трагови четири њака не укрштају. Ниједан љетач није прешао преко трага својих другова, нити је излазило из простора обележеног линијама, па ипак је дошао у школу. Узмите оловку и покушајте да решите који је њак којим путем ишао.

В. — С је пошао навише, обичао кућу Д испод трага В и ушао у школу С. — Д је полукругом навише ушао у школу Д. Тако се њихови трагови никуда нису пресекали.

ЦРТАЊЕ ТАЧНИЦАМА

Немојте мислити да се цртати може само помоћу правих и кривих линија. Може те врло лепу слику да начертате и помоћу тачкица, као што се види на нашим сликама. Комбинишући веће и мање

тачке, добићете слику коју сте замислили, или коју желите да прецртате. Покушајте!

те само, па ћете се уверити да је то пријатна и лепа забава.

ИЗРЕЖИ И САСТАВИ

Ова парчад црне боје. Не вреди кад тако стоје.

Али кад је тачно споје и добију место своје. Једној мози нешто споје.

КО МОЖЕ?

Ко може с пет прaviх линија да подели ове бројеве тако да у сваком делу буде исти збир?

Two circular puzzles with numbers 1-12 and a question mark.

Ако не знате, видећете одговор на слици 2. У сваком делу је збир 18.

У ЈЕДНОМ ПОТЕЗУ

